

(A brief bibliography of publications and some articles on the subject of charity) // *Charity in Russia*, SPb., 1907, V. 1.

5. Biblioteka Popeshitelstva domov trudolubiya i rabotnych domov (Guardianship Library houses diligence and workhouses). SPb., 1902.

6. *Stupak F. Y.* Blagodiyni tovarystva Kyeva (Charity society of Kyiv). Kyiv, 1998, p. 208.

7. *Stupak F. Y.* Blagodiynist ta suspilna opika v Ukraine Україні (Charity and social care in Ukraine). Kyiv, 2009, p. 272.

8. *Stupak F. Y.* Problema blagodiynosti v specialniy periodici (Problem charity in special periodicals) // South archive, Cherson, 1999, p. 148–161.

Ступак Федір Якович – доктор історичних наук, професор
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
Адреса: 04055, м. Київ, проспект Перемоги, 34

Stupak Fedir Yakovych – doctor of historical sciences, Full Prof.
O.O. Bogomolets national medical university
Address: 34, Peremohy Avenue, Kyiv, 04055, Ukraine

УДК 93/94:378.1/004.9

Еволюція нормативно-правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек вишів України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття

Р.Я. РІЖНЯК

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кіровоград, Україна, E-mail: rzhniak@gmail.com

Авторське резюме

У статті досліджується історія створення нормативно-правового забезпечення інформатизації наукових книгозбірень вищої школи нашої країни протягом періоду, починаючи з 80-х років ХХ століття по теперішній час. Для досягнення мети дослідження були розв'язані такі завдання: з'ясована джерельна база та історіографія дослідження, визначено основні факти нормативно-правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек ВНЗ України на визначеному історичному проміжку, окреслено основні етапи розвитку правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек у вищих навчальних закладах України протягом вказаного періоду. В історичній послідовності прийняття та введення в дію проаналізовані основні положення державних нормативних документів, які покликані були регулювати головні закономірності розвитку вишівських наукових бібліотек України. Основні етапи створення правової бази інформатизації книгозбірень вищої школи визначені так: на першому етапі (з кінця 80-х до кінця 90-х років ХХ століття) були прийняті нормативно-правові акти щодо розв'язання стратегічних проблем інформатизації українського суспільства, які стали передумовою розвитку інформатизації наукових бібліотек України; на другому етапі (розпочався з кінця 90-х років ХХ століття) були розроблені правові засади та стандарти інформатизації наукових книгозбірень.

Ключові слова: інформатизація, історія, вища школа України, нормативно-правове забезпечення, наукова бібліотека, періодизація.

The evolution of regulatory framework of informatization of universities research libraries in Ukraine in the end of XX – the beginning of XXI century

R.YA. RIZHNIAK

Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad state pedagogical university, Kirovohrad, Ukraine,
E-mail: rzhniak@gmail.com

Abstract

The article examines the history of Regulatory and Statutory Support of information research libraries of higher school in our country during a period ranging from 80's of the twentieth century to the present. The following task were resolved to achieve the research objective: there were clarified source base and historiography of the research, defined basic facts of Regulatory and Statutory Support of informatization of the research libraries of universities in Ukraine at a certain historical period, defined the basic stages of the legal maintenance of informatization of the research libraries in higher educational institutions of Ukraine during

the specified period. In the historical sequence of acceptance and introduction, there are analyzed main provisions of state regulations that were intended to regulate the basic laws of research libraries of higher educational establishments in Ukraine. The basic steps of creating a legal framework of libraries of higher school: at the first stage (late 80's to late 90-s of XX century) there were adopted regulations on solving strategic problems of informatization of Ukrainian society, which became a prerequisite for the development of informatization of Ukrainian libraries; at the second phase (started in the late 90-s of XX century) were developed legal principles and standards of informatization of research of libraries.

Keywords: informatization, history, high school of Ukraine, regulatory support, scientific libraries, periodization.

Постановка проблеми. Еволюція впровадження інформатики у вищій школі України – це сукупність взаємопов'язаних (організаційних, управлінських, науково-технічних, навчальних, виховних) процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб усіх учасників навчально-виховного й науково-дослідного процесу та на забезпечення їх підготовки до повноцінної професійної діяльності і життя в інформаційному суспільстві. Дослідження еволюції інформатизації наукових бібліотек у вищих навчальних закладах (далі у тексті – ВНЗ) України протягом періоду з 80-х років ХХ століття по теперішній час є досить важливим аспектом вивчення історії впровадження інформатики у вищу освіту нашої держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Попередні дослідження з інформатизації бібліотек в основному стосувалися історичних узагальнень наукових уявлень про бібліотечні технології та вивчення стратегічних орієнтирів розвитку бібліотек ВНЗ (Апшай Н.І., [1], Шемаєва Г.В., [29], Робін Т., [23]). У дисертаційних дослідженнях Кириленко О.Г. [14] та Ісаєнко О.О. [12] був вивчений розвиток та визначений зміст наукових уявлень про бібліотечні технології в Україні протягом періоду 1980-2007 років. У дисертації Пашкова О.М. [18] на історичному проміжку з другої половини ХХ століття до початку ХХІ століття вивчена джерельна база історії автоматизації українських та закордонних бібліотек, виявлена історична специфіка процесів їх автоматизації, її зумовленість соціальними, економічними, технологічними та іншими факторами. Дисертаційне дослідження Л.Ф.Трачука [26] було присвячене вивченню провідних тенденцій комп'ютеризації процесів бібліографічної діяльності бібліотек в Україні протягом періоду з 1991 до 2009 року та визначенню основних етапів теоретичного осмислення та практичного впровадження комп'ютерної техніки в бібліографічну діяльність бібліотек. У збірнику наукових праць [13], підготовленому науковцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О.Сухомлинського, були представлені дослідження з історії становлення й розвитку спеціальних педагогічних та навчально-педагогічних книгозбірень різних видів. Т.О.Колесникова в результаті порівняльного аналізу процесів інформатизації

бібліотек України та США [15] зробила висновок про визначення основних послідовних етапів інформатизації бібліотек вищої школи України та їх історичні рамки: модернізація (кінець 80-х років - перша половина 90-х років ХХ ст.), інновація (друга половина 90-х років ХХ ст. – перша половина першого десятиріччя ХХІ ст.) та трансформація (починаючи з 2005 року). В статті узагальнюючого характеру О.С.Онищенко [17] були розглянуті основні тенденції розвитку української бібліотечної справи у 90-х роках ХХ століття: формування нового бібліотечного законодавства, вдосконалення системи бібліотек, формування нової інфраструктури бібліотечно-бібліографічних установ, фахової періодики, інформатизації бібліотечної справи, формування електронних ресурсів та електронних бібліотек в Україні, активізації використання фондів, становлення нових умов управління та матеріально-технічного забезпечення діяльності бібліотек.

Проте детально еволюція нормативно-правового забезпечення інформатизації бібліотек у ВНЗ України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття систематично та ґрунтовно науковцями не досліджувалася.

Мета дослідження – вивчити історію розвитку нормативно-правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек у вищих навчальних закладах України протягом періоду з 80-х років ХХ століття по теперішній час у контексті дослідження історії становлення і розвитку інформатики та її впровадження у вищій школі України на вказаному історичному проміжку. Досягнення мети дослідження буде проводитися шляхом розв'язання таких завдань: а) з'ясування джерельної бази та історіографії дослідження; б) визначення основних фактів нормативно-правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек ВНЗ України на визначеному історичному проміжку; в) визначення основних етапів розвитку правового забезпечення інформатизації наукових бібліотек у вищих навчальних закладах України протягом вказаного періоду.

Виклад основного матеріалу. Еволюцію прийняття нормативно-правових актів для розвитку інформатизації наукових бібліотек у вищих навчальних закладах України слід розглядати у контексті організації розв'язання стратегічної загальнодержавної проблеми інформатизації суспільства, яка стала компонен-

том державної політики уже на початку 90-х років XX століття у зв'язку з прийняттям у 1993-1994 роках двох важливих документів – Указу Президента України «Про державну політику інформатизації України» [27] та Постанови Кабінету Міністрів України «Питання інформатизації» [20]. З іншого боку, зростання ролі освіти і науки в усіх сферах суспільного життя окремих країн та у глобалізованому світі в цілому, посилення зв'язку між станом освітньо-наукової системи і соціально-економічним становищем було однією з провідних тенденцій глобального розвитку в кінці XX на початку XXI століття. Самі науково-освітні системи переживали період глибоких перетворень у зв'язку зі змінами в їхньому функціонуванні у суспільстві та через активне впровадження в освітню і наукову практику інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). За висновками експертів Інституту інформаційних технологій в освіті ЮНЕСКО [30] значення процесів інформатизації наукових бібліотек для сучасної освіти і науки зумовлювалося, зокрема, такими чинниками, що були актуальними і для України: зростанням кількості осіб, охоплених освітою, в тому числі вищою; зростанням кількості осіб, що отримують освіту протягом життя, здобувають освіту дистанційно у відповідь на вимоги сучасного ринку праці та внаслідок прагнення поліпшити умови життя; необхідністю забезпечувати розширення охоплення освітою з одночасним стримуванням державних та приватних витрат на неї, а відтак – потребою у підвищенні продуктивності й ефективності освіти; скороченням термінів впровадження результатів наукових досліджень та інженерно-технічних розробок в економіку; інтернаціоналізацією і глобалізацією науки та посиленням міжнародної конкуренції на ринку наукових досліджень, інженерно-технологічних розробок та ринку освітніх послуг, що активно глобалізується.

Автоматизація бібліотечних процесів веде свій початок із кінця 1980-х років, коли, відповідно до постанови Колегії Міністерства культури УРСР від 07.08.1989 р. «Про організацію робіт по розробці та створенню Автоматизованої інформаційно-бібліографічної системи (АІБС) бібліотек Міністерства культури УРСР», було підготовлено та затверджено технічне завдання на першу чергу АІБС у Національній парламентській бібліотеці (НПБ) України. Розвиток правового забезпечення інформатизації бібліотек (у тому числі наукових бібліотек у вищих навчальних закладах) України в 90-роках XX століття продовжився прийняттям таких нормативних актів: Закону України «Про авторське право і суміжні права» (1993 рік) [4], що встановив авторське право на комп'ютерні програми для ЕОМ, електро-

нні видання, бази даних, літературні письмові твори; Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» (1994 рік) [5] та Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» (2005 рік) [6], в яких були встановлені основи регулювання правових відносин щодо захисту інформації в автоматизованих, інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах за умови дотримання права власності громадян України на інформацію та права доступу до неї; Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 рік) [7], у якому були визначені правові основи організації державної політики в галузі бібліотечної справи (у статті 4 вказувалося, що держава фінансує створення інформаційних мереж та телекомунікаційних систем для інформаційного обміну, входження у світові глобальні комп'ютерні мережі, об'єднання та забезпечення доступності розподілених бібліотечних ресурсів), створення спеціальних бібліотек академій наук, науково-дослідних установ та навчальних закладів (стаття 12; в тому числі й електронних бібліотек), комплектування бібліотечних фондів, обліку, зберігання та використання документів (статті 17, 18; в тому числі електронних документів), матеріально-технічного забезпечення бібліотек (стаття 27); Закону України «Про обов'язковий примірник документів» [8] (1999 рік), який визначив загальні принципи державної політики у сфері поповнення Національного інформаційного фонду України обов'язковим примірником документів. У 1997 році Кабінетом Міністрів України була затверджена «Концепція технічного захисту інформації в Україні» [21], в якій були визначені основи державної політики у сфері захисту інформації інженерно-технічними заходами. Затвердження «Концепції...» переслідувало мету забезпечити єдність принципів формування і проведення державної політики в усіх сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави (соціальної, політичної, економічної, військової, екологічної, науково-технологічної, інформаційної тощо) і служити підставою для створення програм розвитку сфери технічного захисту інформації.

У 1998 році питання створення і розвитку інформатизації бібліотек та національного електронного бібліотечного ресурсу актуалізувалося Законом України «Про Національну програму інформатизації» [9], яким було визначено стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Програма спрямовувалася на вирішення з-поміж інших таких основних завдань: застосування та розвиток

сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки та освіти; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір (стаття 5).

В Указі Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» (2000 р.) [28] надавалося доручення Кабінету Міністрів України розробити заходи щодо створення національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу.

У 2003 році був прийнятий Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [10], який встановлював організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів і поширювався на відносини, що виникали у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [11] 2007 року також передбачав необхідність вирішення питань інформатизації бібліотек в країні та їх виходу на рівень організації електронних бібліотек. На виконання вказаних нормативних актів, а також відповідно до законів України «Про вищу освіту», «Про національну програму інформатизації», «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та з метою подальшого вдосконалення роботи бібліотек вищих навчальних закладів Міністерством освіти і науки (МОН) України у 2007 році був направлений лист «Про вдосконалення роботи бібліотек вищих навчальних закладів» [16], у якому вказувалося, що МОН України при ліцензуванні та акредитації вищих навчальних закладів буде враховувати стан автоматизації бібліотек та комп'ютерне забезпечення їх інформаційної діяльності. З цією метою ректорам (директорам) вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації доручалося забезпечити необхідні умови для створення електронних каталогів бібліотечних фондів та їх повноцінного функціонування і розвитку; всебічно сприяти зміцненню матеріально-технічної бази бібліотек, впровадженню в практику їх діяльності нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, обладнанню сучасною комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням, сприяти підключенню їх до мережі Інтернет; всіляко сприяти підвищенню рівня автоматизації бібліотек шляхом придбання сучасних технічних засобів, комп'ютерної техніки, ліцензійних програмних продуктів, засобів зв'язку; забезпечувати обслуговування бібліотечної локальної мережі та комп'ютерної техніки фахів-

цями відповідних структурних підрозділів вищих навчальних закладів; надати бібліотекам допомогу у створенні та підтримці інформаційних порталів і сайтів.

2009 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. № 1579-р було схвалено Концепцію Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» [24], а через два роки відповідно Постановою уряду від 17.08.2011 року № 956 була схвалена і сама Програма [22]. Метою Програми було підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних та музейних фондах.

Новий етап у розвитку правового забезпечення інформатизації бібліотек та національної електронної бібліотечної системи було розпочато 2010 року, коли Президентом України було поставлено завдання щодо створення Національної електронної бібліотеки [19]. На найвищому державному рівні було зроблено чіткий наголос на значенні впровадження сучасних технологій, формування доступних навчальних електронних бібліотек як ключових напрямків реформи освіти.

Слід також відзначити факт прийняття протягом 2000-2003 років державних стандартів на електронні видання, підготовлених Держстандартом Росії та затверджених як міждержавні стандарти між країнами СНД, куди входила і Україна. Це «ГОСТ 7.20–2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиотечная статистика. Общие требования и правила составления» [3] (регламентував облік електронних документів на окремих носіях); «ГОСТ 7.82–2001. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов» (встановив загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису електронного ресурсу: набір областей та елементів бібліографічного опису, послідовність їх розташування, наповнення і спосіб подання елементів, застосування умовних розділових знаків); «ГОСТ 7.83–2001. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Электронные издания. Основные виды и выходные сведения» (встановив основні види електронних видань, а також склад і місце розташування вихідних відомостей в електронних виданнях); «ГОСТ 7.1-2003. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления» (встановив загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису документа, його частини або групи доку-

ментів: набір областей та елементів бібліографічного опису, послідовність їх розташування, наповнення і спосіб подання елементів, застосування приписаної пунктуації та скорочень) [2] (посилання на стандарти ГОСТ 7.82–2001, ГОСТ 7.83–2001 містяться в [2]). Повний перелік стандартів, що стосуються інформації, бібліографії, бібліотечної та видавничої справи можна знайти на ресурсі наукової бібліотеки Київського національного університету імені Тараса Шевченка [25].

Висновки. У результаті створення протягом майже 30 років нормативно-правової бази інформатизації бібліотек у вищій освіті України було узаконене існування принципово нових форм організації роботи вузівських книгозбірень нашої держави, створені правові передумови розвитку науково-методичного, змістовного, кадрового та матеріально-технічного забезпечення комп'ютеризації бібліотек вищої школи України. Фактично створення нормативно-правової бази інформатизації бібліотек вищих навчальних закладів України (тут можна було б говорити і про всі публічні наукові бібліотеки України) було проведено у два основні етапи: на першому етапі були

прийняті нормативно-правові акти щодо розв'язання стратегічних проблем інформатизації українського суспільства, які стали передумовою розвитку інформатизації наукових бібліотек України (з кінця 80-х років ХХ століття до 1998 року - моменту прийняття Закону України «Про Національну програму інформатизації») [4; 5; 6; 7], [21]; на другому етапі, який розпочався з кінця 90-х років ХХ століття, були розроблені правові засади та стандарти інформатизації наукових книгозбірень: визначена стратегія формування системи національних інформаційних ресурсів; створена загальнодержавна мережа інформаційного забезпечення науки та освіти; сформований ринок інформаційних продуктів і послуг; встановлені норми автоматизації бібліотек та комп'ютерне забезпечення їх інформаційної діяльності у контексті ліцензування та акредитації діяльності вищих навчальних закладів; розроблена стратегія і тактика створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ» та Національної електронної бібліотеки; розроблені та прийняті державні стандарти на електронні видання [2; 3; 9; 10; 11; 16; 19; 22; 24; 25; 28].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Апшай Н.І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах реформування освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н.І. Апшай. – Х. : ХДАК, 2005. – 21 с.
2. ГОСТ 7.1-2003. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.wikisource.org/wiki/%D0%93%D0%9E%D0%A1%D0%A2_7.1%E2%80%942003
3. ГОСТ 7.20–2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиотечная статистика. Общие требования и правила составления [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.gostedu.ru/6883.html>
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/61656>
5. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 05.07.1994 р. № 80/94 ВР [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 31.05.2005 р. № 2594 ІV [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2594-15>
7. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 р. № 32/95 ВР [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>
8. Закон України «Про обов'язковий примірник документів» від 09.04.1999 р. № 595 ХІV [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/595-14>
9. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74 [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851 ІV [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
11. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
12. Ісаєнко О.О. Розвиток інноваційних бібліотечних технологій інформаційного обслуговування в Україні (1980 - 2007 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 27.00.03 / О.О. Ісаєнко; Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського НАН України. – К., 2009. – 20 с.
13. Історія освітянських бібліотек України [Текст]: науковий збірник / АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; ред. кол.: П.І.Рогова (гол.), К.Т.Селівєрстова (заст. гол.) та ін. К.: Вирій, 2006. 404 с.
14. Кириленко О.Г. Еволюція наукових уявлень про бібліотечну технологію в Україні (80–90-ті роки) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / О. Г. Кириленко ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1996. – 23 с.
15. Колесникова Т.О. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна

- характеристика / Т.О.Колесникова // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* - 2010. - № 4. - С. 59-66.
16. Лист Міністерства освіти і науки України від 23.03.2007 року № 1/9-175 «Про вдосконалення роботи бібліотек вищих навчальних закладів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3153/
17. Онищенко О.С. Українські бібліотеки у 90-х роках ХХ ст.: основні тенденції розвитку та напрями діяльності / О.С.Онищенко // *Бібліотечний вісник.* - 2009. - N 3. - С. 12-23.
18. Пашук О.М. Автоматизація бібліотек: історико-бібліотекознавчий аспект (II половина ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / О.М.Пашук; Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2005. – 20 с.
19. Послання Президента України до Українського народу, 03.06.2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/17307.html>
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.1994 р. № 605 «Питання інформатизації» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/605-94-%D0%BF>
21. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 р. № 1126 «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF>
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2011 р. № 956 «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF>
23. Робін Т. Гарбор. Управління автоматизацією бібліотеки / Т.Робін. – К.: 1997. – 56 с.
24. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2009 р. № 1579-р «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1579-2009-%D1%80>
25. Стандарти з інформації, бібліографії, бібліотечної та видавничої справи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/about/dstu.html>
26. Трачук Л. Ф. Комп'ютеризація бібліографічної діяльності бібліотек в Україні (1991–2009): основні напрями розвитку бібліографування та бібліографічного обслуговування: автореф. дис. ... канд. іст. наук / Л.Ф.Трачук; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – 20 с.
27. Указ Президента України від 31.05.1993 р. № 186/93 «Про державну політику інформатизації України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/186/93>
28. Указ Президента України від 22.03.2000 року № 490/2000 «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/490/2000>
29. Шемаєва Г.В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г.В. Шемаєва; Харк. держ. акад. к-ри. – Х. : ХДАК, 2008. – 289 с.
30. Digital Libraries in Education, Science and Culture. Analytical survey. – UNESCO, – Moscow, 2007, – р. 14.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2014

REFERENCES:

1. *Apshay N.I. Stratehichni oriyentyry rozvytku bibliotek vyshchyykh navchal'nykh zakladiv v umovakh reformuvannya osvity v Ukraini (Strategic Guidelines of libraries of higher education institutions in terms of educational reform in Ukraine), Kharkiv, 2005, 21 p.*
2. *HOST 7.1-2003. Systema standartov po ynformatsyy, byblyotechnomu y yzdatel'skomu delu. Byblyohrafycheskaya zapys'. Byblyohrafycheskoe opysanye elektronnykh resursov. Obshchye trebovaniya y pravyla sostavlenyya (GOST 7.1-2003. The system of standards on information, librarianship and publishing. Bibliographic record. Bibliographic description of electronic resources. General requirements and rules). Mode of access: http://ru.wikisource.org/wiki/%D0%93%D0%9E%D0%A1%D0%A2_7.1%E2%80%942003*
3. *HOST 7.20–2000. Systema standartov po ynformatsyy, byblyotechnomu y yzdatel'skomu delu. Byblyotechnaya statystyka. Obshchye trebovaniya y pravyla sostavlenyya GOST 7.20-2000. The system of standards on information, librarianship and publishing. Library statistics. General requirements and rules). Mode of access: <http://www.gostedu.ru/6883.html>*
4. *Zakon Ukrayiny «Pro avtors'ke pravo i sumizhni prava»(The Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights») vid 23.12.1993 r. № 3792-XII. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/61656>*
5. *Zakon Ukrayiny «Pro zakhyst informatsiyi v avtomatyzovanykh systemakh»(The Law of Ukraine «On protection of information in automated systems») vid 05.07.1994 r. № 80/94 VR. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>*
6. *Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny «Pro zakhyst informatsiyi v avtomatyzovanykh systemakh»(The Law of Ukraine «On Amending the Law of Ukraine» On protection of information in automated systems») vid 31.05.2005 r. № 2594 IV. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2594-15>*
7. *Zakon Ukrayiny «Pro biblioteku i bibliotechnu spravu»(The Law of Ukraine «On Libraries and Librarianship») vid 27.01.1995 r. № 32/95 VR. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>*
8. *Zakon Ukrayiny «Pro obov'yazkovyy prymirnyk dokumentiv»(The Law of Ukraine «On Obligatory Copy of Documents») vid 09.04.1999 r. № 595 XIV. Mode of access: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/595-14>*
9. *Zakon Ukrayiny «Pro Natsional'nu prohramu informatyzatsiyi»(The Law of Ukraine «On the National Infor-*

- matization Program») vid 04.02.1998 r. № 74. Mode of access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
10. Zakon Ukrainy «Pro elektronni dokumenty ta elektronny dokumentoobih»(The Law of Ukraine «On electronic documents and electronic document circulation») vid 22.05.2003 r. № 851 IV. Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
11. Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady rozvytku informatsiynoho suspil'stva v Ukraini na 2007–2015 roky»(The Law of Ukraine «On Fundamentals of Information Society in Ukraine in 2007-2015») vid 09.01.2007 r. № 537-V. Mode of access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
12. *Isayenko O.O.* Rozvytok innovatsiynykh biblioteknykh tekhnolohiy informatsiynoho obsluhovuvannya v Ukraini (1980 - 2007 rr.)(The development of innovative library technology information services in Ukraine (1980-2007)): avtoref. dys... kand. ist. nauk: 27.00.03; Nats. b-ka Ukrainy im. V.I.Vernads'koho NAN Ukrainy, Kyiv, 2009, 20 p.
13. Istoriya osvityans'kykh bibliotek Ukrainy(The history of educational libraries Ukraine)(Tekst): naukovy zbirnyk / APN Ukrainy; DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlyns'koho; red. kol.: P.I.Rohova (hol.), K.T.Seliverstova (zast. hol.) ta in, Kyiv, 2006, 404 p.
14. *Kyrylenko O.H.* Evolyutsiya naukovykh uyavlen' pro biblioteknu tekhnolohiyu v Ukraini (80–90-ti roky) (The evolution of scientific understanding of library technology in Ukraine (80 90 years)): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.08; *Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernads'koho*, Kyiv, 1996, 23 p.
15. *Kolesnykova T.O.* Etapy informatyzatsiyi bibliotek vyshchoyi shkoly Ukrainy i SSHA: porivnyal'na kharakterystyka(The stages of informatization of libraries Higher School in Ukraine and the United States: comparative description). *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 2010, No 4, pp. 59-66.
16. Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 23.03.2007 roku № 1/9-175 «Pro vdoskonalennya roboty bibliotek vyshcheykh navchal'nykh zakladiv»(The Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine from 23.03.2007, № 1/9-175 «On improvement of libraries of higher education institutions»). Mode of access: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3153/
17. *Onyshchenko O.S.* Ukrainy'ski biblioteky u 90-kh rokakh XX st.: osnovni tendentsiyi rozvytku ta napryamy diyal'nosti(Ukrainian libraries in the 90s of XX century: key trends and activities). *Biblioteknyy visnyk*, 2009, No 3, pp. 12-23.
18. *Pashkov O.M.* Avtomatyzatsiya bibliotek: istoriko-bibliotekoznavchyy aspekt (II polovyna XX – pochatok XXI st.)(The automation of Libraries: Historical and library aspect (the second half of XX beginning of XXI century)): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.08; *Kyyiv. nats. un-t kul'tury i mystets*, Kyiv, 2005, 20 p.
19. Poslannya Prezidenta Ukrainy do Ukrainy'skoho narodu, 03.06.2010 roku(The President of Ukraine to the Ukrainian people, the 03.06.2010)(Elektronnyy resurs). Mode of access: <http://www.president.gov.ua/news/17307.html>
20. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31.08.1994 r. № 605 «Pytannya informatyzatsiyi»(The Resolution of the Cabinet of Ministers Ukraine from the 31.08.1994, № 605 «Question of informatization»). Mode of access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/605-94-%D0%BF>
21. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.10.1997 r. № 1126 «Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi tekhnichnoho zakhystu informatsiyi v Ukraini»(The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from the 08.10.1997, № 1126 «On Approval of Technical Information Protection of Ukraine»). Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF>
22. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.08.2011 r. № 956 «Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi tsil'ovoyi natsional'no-kul'turnoyi prohramy stvorennya yedynoyi informatsiynoyi biblioteknoyi systemy «Biblioteka – XXI»(The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from the 17.08.2011, № 956 «On approval of the State target of national cultural program on creating a single informational system of libraries «Library-XXI»). Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF>
23. *Robin, T.* Harbor. Upravlinnya avtomatyzatsiyeyu biblioteky(The Management of Library Automation), Kyiv, 1997, 56 p.
24. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.08.2009 r. № 1579-r «Pro skhvalennya Kontseptsiyi Derzhavnoyi tsil'ovoyi natsional'no-kul'turnoyi prohramy stvorennya yedynoyi informatsiynoyi biblioteknoyi systemy «Biblioteka – XXI»(The Order of Cabinet of Ministers of Ukraine from the 23.08.2009, № 1579-r «On the approval of the Concept of the State national cultural program on creating a single informational system of libraries «Library-XXI»). Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1579-2009-%D1%80>
25. Standarty z informatsiyi, bibliohrafiyi, biblioteknoyi ta vydavnychoyi spravy(The standards of information, bibliography, library and publishing industry). Mode of access: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/about/dstu.html>
26. *Trachuk L. F.* Komp'yuteryzatsiya bibliohrafichnoyi diyal'nosti bibliotek v Ukraini (1991–2009): osnovni napryamy rozvytku bibliohrafuvannya ta bibliohrafichnoho obsluhovuvannya(The computerization of bibliographic activity of libraries in Ukraine (1991-2009): the main directions of bibliographication and bibliographic services): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk; *Natsional'na biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho*, Kyiv, 2010, 20 p.
27. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 31.05.1993 r. № 186/93 «Pro derzhavnu polityku informatyzatsiyi Ukrainy»(The Decree of the President of Ukraine from the 31.05.1993, № 186/93 «On State Policy of Informatization of Ukraine»). Mode of access: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/186/93>
28. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 22.03.2000 roku № 490/2000 «Pro nevidkladni zakhody shchodo rozvytku bibliotek Ukrainy»(The Decree of the President of Ukraine from the 22.03.2000, № 490/2000 «On urgent measures for the development of libraries in Ukraine»). Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/490/2000>

29. *Shemayeva H.V.* Elektronni resursy bibliotek Ukrainy v systemi naukovykh komunikatsiy (The Electronic Resources of libraries of Ukraine in the system of scientific communication): monohrafiya; *Khark. derzh. akad. k-ry*, Kharkiv, 2008, 289 p.
30. Digital Libraries in Education, Science and Culture. Analytical survey. – UNESCO, Moscow, 2007, p. 14.

Різняк Ренат Ярославович – кандидат педагогічних наук, професор
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
Адреса: 25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1,
E-mail: rizhniak@gmail.com

Rizhniak Renat Yaroslavovych – PhD in pedagogical sciences, Full Prof.
Volodymyr Vynnychenko Kirovograd state pedagogical university
Address: 1, Shevchenko str., Kirovograd, 25006, Ukraine
E-mail: rizhniak@gmail.com

УДК: 94(477.7): «1920»

Єврейський національний культурно-релігійний громадський рух в Україні в 1920-ті роки

В.О. ДОЦЕНКО

Національний університет Державної податкової служби України, м. Ірпінь, Україна,
E-mail: dozenkov@ukr.net

Авторське резюме

У статті на основі аналізу архівних документів, періодичної преси та монографічної літератури аналізується розвиток культурно-релігійної громадської ініціативи єврейської громади України в 1920-ті роки. Визначаються особливості діяльності релігійно-просвітницьких громадських об'єднань, їх відносини з компартійними органами. Висвітлюється антирелігійна робота компартійних органів. На початку 1920-х років українське єврейство активно підтримувало і сповідувало іудаїзм, який залишався поряд із мовами ідиш та іврит засобом збереження національної ідентичності євреїв у новій радянській державі. На початку 1920-х років в Україні функціонували осередки багатьох громадських об'єднань релігійно-культурного та освітнього спрямування. Розвивались релігійні організації при єврейських культових спорудах. Осередки збереження національної ідентичності євреїв сприяли освітні установи, яким активно допомагали релігійні громади та товариства. Компартійні органи вже в перші роки свого правління розпочали активний наступ на єврейський релігійний громадський рух. Проводилась активна політика поділу євреїв на атеїстів та віруючих. Останніх постійно переслідували і піддавали репресіям. Активну участь в антирелігійній кампанії брали Євсекції при ЦК КП(б)У. За їх сприяння місцеві органи влади закривали синагоги, перетворювали їх на робітничі клуби, хати-читальні. Зачинались хедери і ешиботи, знищувались свитки Тори, молитовники та інша релігійна література. Під час єврейських релігійних свят та по суботам організовувались серед єврейської молоді, робітників та інтелігенції суботники, різноманітні атеїстичні дійства, суди над рабинами та іудаїзмом. Із згоранням непу та початком масової советизації населення в кінці 1920-х років тиск на релігійний єврейський громадський рух зі сторони компартійних органів та радянських спецслужб посилюється. Активізуються репресії проти духовенства та найбільш активних громадських активістів. Загалом гоніння на іудаїзм обумовили масовий відхід євреїв від релігійних традицій і масове руйнування традиційного релігійного життя українського єврейства.

Ключові слова: добровільні товариства, антирелігійні заходи, клерикалізм, євреї, синагога.

Jewish national cultural-and-religious public motion in Ukraine in 1920th

V.O.DOTSENKO

National state tax service university of Ukraine, Irpin, Ukraine, E-mail: dozenkov@ukr.net

Abstract

The article is based on the archived documents, periodic press and monographic literature analysis and deals with the problem of cultural-and-religious development of Jewish society' public initiative in Ukraine in 1920th. The special features of activity of religiously-elucidative public associations are determined, their relationships with Communist Party organs. Anti-religious work of Communist Party organs is illuminated. At the beginning of 1920th Ukrainian Jewishness actively supported and heard the confession Judaism that remained next to languages Yiddish and Hebrew like instrument for maintenance of jeweries national iden-

© В.О. Доценко, 2014